

BISERICA și ȘCOLA.

Fóia bisericescă, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERȚIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacțiune

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD

Cătră popóarele mele.

Cercarea cea mai grea, mai crudelă m'a ajuns pe mine și Casa Mea.

Soția Mea, podóba Tronului Meu, consórtă cre-dincióasă, care în cele mai grele ceasuri ale vieții Mele a fost mângăierea și propta mea, prin a cărei mórte am pierdut mai mult ca cât sunt în stare a spune — nu mai este. O sórte înflorátóre a rápit-o dela mine și dela popóarele mele.

O mână de ucigătoriu, unealta fanatismului nebun, ce țintesce la nimicirea esistenței ordini so-ciale, s'a ridicat asupra celei mai nobile dintre femei și, condusă de o ură órbă, pustiă a lovit inima, care n'a cunoscut ura și care numai pentru bine a palpitat.

În mijlocul nemărginitei dureri, care m'a cu-prins pe Mine și Casa Mea, în fața neauđitului fapt, care face să se înfióre tótă lumea civilisată, pē-trunde potolind mai întâiu vocea iubitelor Mele po-póre la inima Mea. Plecându-mă cu smereniă dispo-sițiunii divine, care mi-a croit un ce așa grav și necuprins, trebuie se mulțamesc Provedinței pentru măreața comórá ce Mi-a rēmas: pentru dragostea și fidelitatea miliónelor, ce Mē incungiuură pre Mine și pre ai Mei în césul suferinței.

Durerea și jalea, din aprópe și din depártări, de la mari și mici, pentru în Dumneđeu fericita im-pērătésă și regină, s' a manifestat în mii de semne. Plângerea tuturoră se aude sunând în petruńdétóre

armoniă pentru nemésurata perdere, ca fidel resunet a celor ce mișcă sufletul Meu.

Așa pre cum Eu voiú păstra sfântă amintirea prea iubitei mele soții până la césul din urmă, așa va rēméné ei în mulțámirea și venerațiunea popó-rilor Mele un monument neperitoriu pentru tóte timpurile.

Din adēncul cernitei Mele inimi mulțamesc tuturoră pentru acésta nouă dovadă a consimțirii devotate.

Dacă sunetele festive, cari aveau se însoțescă anul acesta, trebuie se amuțescă, atunci amintirea nenumeratelor doveđi de alipire și caldă consimțire Mi rămâne drept darul cel mai prețios, din câte Mi s'ar fi putut aduce.

Comunitatea durerii Nóstre inceinge o nouă, in-timă legătură impregiurul tronului și patriei. Din neschimbata dragoste a popórelor Mele sorb Eu nu numai potențata simțire a dētorinței de a persista în misiunea ce am, ci și speranța reușitei.

Me rog cătră Atotputernicul, care M'a cercat așa greu, ca se Mi deé încă puterea de a implini la ce sunt chemat. Me rog, se binecuvinteze și se lumineze popóarele Mele ca se afle calea dragostei și a concordiei, pe care se prospereze și să se fe-ricescă.

Schönbunn, în 16 Sept. 1898.

Francisc Iosif, m. p.

Acest Manifest dat de M. S. greu încercatul nostru Monarch, cătră toate poporile Sale, ca mulțumită pentru semnele de durere, ce ele, fără deosebire, au manifestat din tristul incident, — a fost însoțit de câte o scrisoare comitivă adresată primilor ministri, austriac și ungar, prin care îi însărcinează cu publicarea în țară, a manifestului. Scrisoarea adresată primministrului ungar e următoarea :

Iubite baron Bánffy ! In mijlocul aceluia doliu nemăsurat, pe care mi l'a causat Mie și casei Mele mărtea soției Mele întru Domnul fericite, Imperătesa și Regina Elisabeta, — iubirea și condolența poporilor mele, precum și pietatea față de reposata, s'au manifestat în chip mișcător și înălțător de suflet.

Urmez șoptei inimei Mele, când te însărcinez, ca mulțumita aci alăturată și adresată nemijlocit cătră poporile Mele, să o publici în toate țările aparținătoare coronei Mele ungar.

Schönbrunn, la 16 Sept. 1898.

Francisc Iosif, m. p.

B. Bánffy, m. p.

Adresa de condolență

așternută din partea Escelenției Sale I. P. S. Domn arhiepiscop și metropolit Miron Romanul, în numele Metropoliei noastre ortodoxe române din Transilvania și Ungaria, cătră Maiestatea Sa gloriosul nostru Împărat și Rege Francisc Iosif I. din incidentul tragicei treceri din viață a M. S. Împărătesei-Regine Elisabeta :

Maiestatea Văstră

Cesară și Apostolică Regescă !

Prăgătoase Dămne !

Cu nemărginită durere stau credincioșii bisericeii gr.-orientale române din Transilvania și Ungaria, față cu înfiorătorul destin al sortii fatale, care a răpît de lângă Maiestatea Văstră pe Regina cea deopotrivă mult iubită de cătră toate popoarele monarhiei, care până atunci, până când a fost între noi, totdeauna și pretutindenea a căutat a împărți binecuvântare și a alina durerile amare ale omenilor.

Pentru aceea, zguduît în sufletul meu de nespusa pierdere, pe care destinul a trimis-o asupra Maiestății Văstre, asupra patriei și asupra bisericii noastre, sunt interpretul simțimentelor unanime ale colegilor mei episcopi dela Arad și Caransebeș, ale consistențelor eparchiale, ale clerului și ale credincioșilor noștri, când, cu credința ne-

strămutată de supuși, cu alipire și iubire, depun la Tronul preînalt al Maiestății Văstre tributul celei mai profunde dureri și celei mai sincere condolențe, înălțând rugăciuni ferbinți cătră Domnul atotputernic al Ceriurilor, ca în nesfârșita sa îndurare să dea Maiestății Văstre mângăere și putere, să iee pururea sub scutul său dumnezeesc pe Maiestatea Văstră și pe preînalta Casă domnitore, și s'o susțină în putere neînfrântă.

Care am rămas cu cea mai profundă devoțiune omagială.

Sibiu, 16 Septembrie, 1898.

In numele episcopatului bisericeii greco-orientale române :

Al Maiestății Văstre

fidel supus

Miron Romanul, m. p.

Promemoria

Clerului nostru și inteligenței noastre moderne.

Nici prin Istorie și nici prin acte seu documente autentice vechi, nu se găsesc urme de vre o altă Metropolie ortodoxă în părțile Ungariei, decât de cea dela Alba Iulia (Belgradul-Ardealului), și despre unii așa numiți *Archiepiscopi*, ba câte-odată chiar și *Metropoliți ai Ienopolei*, până la anul 1691, adevă până la trecerea dincoci, peste Drava, cu mult cler și mult popor, din Rascia și întreg Iliricul — a Patriarhului din Ipec (Peci), *Arseniu III. Cernovici*.

Adaug aci îndată, că această migrațiune s'a întâmplat în urmarea unui Manifest de dto 6 Aprile 1690 al Împăratului-Rege *Leopold I*, prin care a resculat pe Patriarhul din marea și vestita Mănăstire a așa-numitei Sârbia-vecniă cu tot poporul său, de prin toate părțile de jur-imprejuri, în contra tiranului de Turc, dar armele împărătesci în campania începută la 1687 fiind strimtorate și respinse, resculaților cu Patriarhul, anume tuturor, cari — afară de viață și libertate mai aveau ceva de pierdut, nu li rămânea decât — a lua lumea în cap. Au trecut deci dincoci peste Drava în ținuturile împărătesci — țice-se pân' la 40 de mii de familii, cu totă averea câtă au putut-o încărcă pe trăsuri seu catini, bărbații câți puteau purta arma — toți inarmați, și s'au așezat dela Sava și Drava spre Dunăre în sus, și dela Comarom în jos aproape pân la gura Tisei, și au primit dela *Leopold* privilegiu însemnate, cari de succesorii acestuia. *Iosif I*, *Carol VI* și în fine la 1743 de *Maria Teresia* au fost întărite și mereu, tot puțin câte puțin — prin stil, foarte mult prin modul esecutării modificate.

Puternica coloniă a venit — după Diplome, ca „*Rasciani* ;“ în 50 de ani s'a schimbat în *Iliri*,

pentru-ca la urmă în alți 50 de ani să se prefacă în „*Graeci Ritus Nonuniti*,” tot din plausibile motive, precum se întâmplă acesta pururia în politică! Dar Patriarhului încă și în special prin Diploma dela 20 Aug. 1691 i s'a dat dreptul de supremă stăpânire și auctoritate peste toate Bisericele și monastirile de rital grecesc și averile lor, (In primele litere privilegiale dela 1691 patriarhul Arseniu Cernovici este intitulat cu cuvintele: „*honorabilis, devotus, nobis dilectus Arsenius Csernovich, orientalis Ecclesiae ritus graeci Rascianorum Archiepiscopus* ;” apoi se dice: „*Isque Archiepiscopus liberam habeat facultatem disponendi cum omnibus orientalis graeci ritus Ecclesiis, Episcopos consacrandi, sacerdotes in Monasteriis disponendi, templa, ubi opus fuerit, propria facultate extruendi, in civitatibus et villis rascianos sacerdotes subordinandi*,” — „*Conferimus etiam et confirmamus ei graeci ritus templa, monasteria et ad haec spectantia bona, qualiacunque ea sint juxta volationem praedecessorum nostrorum possidenda*; etc.”) și i s'a recunoscut episcopii sufragani din șapte diecese, între cari a *Timișorii și Ienopolei*; a *Verșetului*, a *Oradei și Agriei*; va să dică și ai sutelor de mii de Români. Nota bene: Aradul p'acel timp aparținea diecesei Ienopolitane și cu această Metropoliei din *Alba-Iulia*. Dar episcopul Ienopolei, *Isaia Giacovici*, s'erb încarnat și — *agentul Migrațiunei Cernoviciane*, ca atare a primit — nominal, și eparchia timișană, carea era sub Turci, astfel deci s'a supus noiei Metropolie, apoi cu cuvânt că, în Ienopolea este espus resbunării Rakocziane, a mutat scaunul sub *zidurile cetății dela Arad!* (Acăsta este originea eparchiei ortodoxe din Arad.)

Scopul acestui articolu fiind a arăta cîerului și inteligenței române ortodoxe șirul Archiepiscopilor și Metropoliților — s'erbești, sub cari Biserica română din Bănat și părțile unghurene a gemut aui 175, după cele promise pentru priceperea încuțului și resp. introducerii acelei ierarhii s'erbesci ași pute acum numai decât se trec la espunerea și comentarea aceiora — decât n'ași avé mai întăiu motivul și îndemnul din cari am simțit acăstă necesitate.

A fost în decursul anului 1897, când „*Dreptatea*” din Timișóra — într'unul din Nr.ii săi a publicat un articolu sub titlul: „*Priviri fugitive în Istoria ierarhiei gr. or. a Bănatului*: — *Metropolia gr. or. a Timișorii, dela 1721—1726*.”

Autorul subscris acolo, pretinde a fi aflat document, firește autentic, despre acea Metropolia, care ar fi fost Metropolia antică a Românilor. N'avea ideia, în ce mare rătăcire se află; precum mare greșelă era, a se da publicității acăstă mare rătăcire. Se calcula, și nu fără succes, la ignoranța publicului cetitoriu, și — pre când eu credeam, că publicul, acăcă inteligența și cea laică și cea clericală va lua lucrul de o simplă naivitate și zimbînd va trece peste ea la ordinea țilei, véd că rău m'am înșelat. Mi s'au

arătat Reviste, și încă reprezentătore de o înaltă sciință și cultură, cari au luat publicațiunea din „*Dreptate*” — în serios, ca studiu istoric. (A se vedé și „*Transilvania*”, Nr. VI—1898). Dar — și prin cercuri private a trebuit să mă conving, că — autor, redacțiuni, public — sunt de scusat. Nu se ocupă în generațiunea modernă — mai nime cu studie istorice, critice, seriöse; ér serioșii bētrâni mai toți au perit, și pe cei puțini, ce mai trăesc, cei moderni, trăînd momentului, nu i bagă nici într'o sémă. Atât de mult s'a lătit la capătul seculului al XIX-lea spiritul de ciarlataniă!

Ce să mai dic, când véd pe un d. profesor de istoria bisericăscă, publicându-și lecțiunile, cu cari învață pe clerici, că în scaunul episcopal al Aradului, după alegerea părintelui Procopiu de Metropolit, a urmat părintele *Ioan Meșianu*; pe părintele *Miron* dându-l pe sub ghiață! etc. etc.

Mie, reflectat din mai multe părți amice — la acăstă superficialitate și ignoranță, și apostrofat ca unul carele în totă viața mea m'am ocupat cu studii și scrutări istorice seriöse, mărturisesc că, deși deja cu un picior în grópă, îmi e rușine de viitoriu, să nu crédă că — secolul al XIX-lea, poreclit la început „*al luminelor*”, a fost peste tot „*al rătăcirilor*”! Astfel mi s'a impus acăstă lucrare luminătore și îndreptătore.

Di auctor al Metropoliei Sale din Timișóra, a găsit într'un magazin de documente istorice amintirea unei însărcinări guverniale din Belgradul S'erbiei din anii 1724—26, ca în Timișóra să se facă locuință pentru Metropolitul — *Moisei Petrovici*. Atăta i-a ajuns, pentru de a fi descoperit Metropolia ortodoxă în Timișóra.

Dar lucrul are cu totul altă espicare, și acăcă: Ocupând la 1718 Austriacii Belgradul S'erbiei cu țera pân' la Timoc, (precum și din Muntenia partea despre Dunăre pân' la Olt, și Bosnia mai întregă,) a dispus mutarea scaunului Metropolitan din Mănăstirea Crusedolului la Belgrad; apoi devenind curênd vacant scaunul prin reposarea Metropolitului Vicențiu Popoviciu, Împărăția austriacă, căria de loc nu-i venea la socotelă, că Metropolia întemeiată la 1691 mereu, chiar cu votul Congresului și prin jurământ în Congres să se supună autorității patriarhiei din Ipec, prin Congresul electoral, adunat la 1724 în Belgrad, a făcut a se alege Metropolit nou în persóna Metropolitului din Belgrad *Moisei Petrovici*, care însă necunosând părțile de dincoci ale Metropoliei Sale împreunate și neavênd dincoci reședință, i-s'a făcut locuință provizoriă în Timișóra, unde a stat cam doi ani, apoi a trecut la Viena, ér d-acolo la Belgrad, unde a murit la 1730, și figuréză în șirul Metropoliților nostri ca al 5-lea, după-cum se va vedé mai în jos.

Acăstă, decât afară de auctorii esistenți, dar cari în privința anilor sunt în divergință, s'ar mai recere vr'o dovédă, ni-o face eclatantă un *Circulariu* al aceluiaș Metropolit, cu datul din Viena, 5 Iuliu

1727, cercular publicat și apreciat după original în „*Srbski Letopis* d. 1826, part. II și în „*Novi Srb. Letopis* din 1838, part. II pag. 96 și următoarele, care cercular, anume prin introducțiunea sa, are pentru noi Români și o importanță specială, din care cauză fac să urmeze în traducere esactă acea introducere :

Cerculariu către Eparchia Timișorii, la adresa protopopului Cenadului, în Kanija Torontalului, ca să se citească din sat în sat — fără amânare.

Moisei, cu mila lui D-zeu Archiepiscop și Mitropolit al Belgradului și al întregului drept-credincios popor de sub stăpânirea Maiestății Sale împărătesci romane și regesi, care se află în Servia, Ungaria, Slavonia și Croația, în Sirmiu și Bănatul timișan și în Valachia cesaro-crăiască, — și consilieriu cesaro-crăiesc :

Prin acésta facem de scire ómenilor de legea grecésă orientală, de limbă sêrbésă și românésă, și anume în Eparchia Timișană, mai ántâiu Districtelor și satelor, și încă mai înainte présanțitului domn Episcop chir Ioanichi, ér prin Mánăstiri cálugêrilor, de asemenea Protopopilor și preoților și diaconilor, precum și mirenilor, oberchinezilor, industriașilor, peste tot tuturor dela cei mari pân' la cei mici de o potrivă etc. precum-că — din partea Maiestății Sale s'a observat în Bănat mare propagare a bigamiei și poligamiei etc. etc.

Din acest act autentic, recunoscut chiar din partea sêrbilor de autentic, cunoșcem curat și lámurit două lucruri importante, ántéiu : Cine a fost *Moise Petrovici*, în a cărui persoană párintele *Micu* din *Ohaba-sârbésă* a descoperit *Metropolia* nóstră din *Timișóra* ; a doua : de când și dela care *Metropolit sêrbesc* a început titulatura de *Metropoliți* ai neamului séu națiunii sêrbesci și românesci. Mai vechi asemenea document, autentic — mie nu-mie cunoscut. Când însă márturisesc acésta, nu pot trece cu vederea, ceea-ce scrie *Dr. Schwicker* în cartea sa : „*Politische Geschichte der Serben in Ungarn*, Bpsta 1880 la pag. 43, amintind despre un *Memoriu* gravaminal ce *patriarchul Cernovici*, chiar 4 luni înainte morții sale, în 16 Iunie 1706 ar fi prezentat Împêratului *Iosif I*, în care memoriu, scris și subscris cu mâna propriă, întitulându-se pe sine : „*Archiepiscop și patriarch al Rascianilor, Rutenilor și Valachilor*, își estinde jurisdicțiunea și asupra *Transilvaniei* și *Valachiei mici*, ba chiar și asupra *Moldovei* și *Munteniilor*. Dar *d. Schwicker* nu ne spune locul, unde se află acest act, și cartea sa nu este destul de critică.

Și acum rec la înșirarea *Metropolitilor* comuni dela 1691 începând, și încercând a lumina și aci punctele controversate.

Bêtránul.

Pentru o mai bună educațiune.

Din viața lui *Cavour* cunoscutul bărbat de stat al Italiei ne-a rămas două principii practice, după noi de mare însemnătate chiar pentru educațiune. *Cavour* încă ca tînêr a ajuns la convingerea, carea mai pre urmă l-a călăuzit ca principiu în viața de stat, și anume, că a) nu poți realiza prin viața ta, dacă nu ai bunul sêmț, pentru ceea ce este cu puțință ; și b) înțelepciunea de a-te cărmui pre tine și a cărmui pre alții și-o poți câștiga numai studiând și cunoscând experiența trecutului pre acest teren.

Aplicând aceste două principii enunțate și pu-se în aplicare cu mult succes de un om practic pre terenul educațiunii, — de lipsă este neapêrat, — ca noi, cari ne ocupăm cu educațiunea poporului, și anume : preoți, învățatori și preste tot ómenii inteligenți să ne însușim bunul sêmț pentru ceea ce este cu puțință, și să-ne îndeletnicim, și să ne ocupăm în mesură mai mare cu esperiințele trecutului nostru.

Este adecă astăzi fapt, că în educațiune este de lipsă, ca să ținem cont cu deosebire de două lucruri, și anume : a) să desvoltăm în generațiunile viitoare în măsura și gradul cel mai înalt posibil sêmțul religios, și b) să desvoltăm, și să alimentăm în elevi sêmțul și spiritul pentru o mai bună și mai succésă viață pre terenul economiei. Pentru ambe aceste direcțiuni avem mult razim și multă învățatură în trecutul nostru, în istoria nóstră propriă.

În trecut vedem ad-că, că întrégă lupta poporului român pentru viață și desvoltare este concentrată și îndreptată intru apêrarea religiunii și bisericei ; și întreg felul de gândire al neamului românesc este eminaamente religios, ér încât pentru o mai bună economiă, găsim în trecutul neamului nostru esperiințe de valóre. Din esperiințele trecutului amintim două împrejurări și anume : pre timpul invasiunilor poporul român s'a retras la munți, și aici a luat un mod de economiă după timp și împrejurări, s'a ocupat în linia primă cu economia de vite, și numai în a doua liniă cu cultura cerealelor. Acésta s'a întâmplat de sigur pentru motivul, că vitele pentru cazul de invasiuni barbare erau mai ușor de apêrat și de mutat dintr'un loc în altul, decât bucatele. Găsim apoi în trecut în viața economică a poporului nostru o trăsură fôrte caracteristică, și anume : nu-i plac haina făcută de strein, și se imbracă cu plăcere numai în haine făcute cu mâinile sale proprii.

În amendoué momentele arătate aici vedem în trecutul poporului nostru multă îndemânare pentru economiă ; și deci aserțiunea nóstră, că și pentru o mai bună creștere religiósă și pentru o mai bună creștere economică, găsim în trecutul nostru multă învățatură. Constatând faptul acesta amintim tot de

odată, că de un timp încôce pare că se sêmte un feliu de înstreinare dela așa numita viêtă din bêtrâni, fapt, carele ni-se arată ca un simptom primejdios mai cu seamă pre terenul datinelor bisericesci și religiöse. În punctul acesta întêmpinâm astădi cea mai mare greutate în educațiune din motivul, că lumea de astădi caută și doescer înnoiri și reforme chiar și acolo, unde acestea sânt faptice primejdiose.

Sêrbătorea înălțării sf. cruci.

Purtând împăratul Constantin cel mare resboi cu rivalul seu și inimicul creștinismului, Maxențiu, i-sê arătă deodată pe ceri în lumică strălucitoare o cruce cu inscripțiunea grecească : „In acêsta învinge”. În nôptea premergătore arătării minunii, i-sê arătă Mântuitoriul în vis, poruncindu-i, ca steagurile soldaților sê aibe pe ele și sêmnul, care i-sê va arătă ziua, sêmnul crucii. Incredându-se Constantin prin minucea duplă în puterea ddească, învinge pria sêmnul crucii pe Maxențiu și din acel moment devine recunoșcitor Mântuitoriului celui restignit pe cruce, prin puterea căruia a raportat victoria strălucită asupra lui Maxențiu și astfel a putut restabili ordinea imperiului. Ca primul act al recunoșcinții sale față de Mântuitoriul, opresce împăratul Constantin pedepsele restignirii pe cruce, atât de dese în imperiul roman. Astfel crucea, care până atunci era sêmnul rușinei și a fricei, devine obiect de venerațiune și de stimă. Precum Ddeuomul cel restignit pe cruce în chinuri cumplite, prin învierea sa s'a prémărit, astfel și crucea, ca instrumentul morții sale sê onorează, și astădi strălucese ea pe pepturile multor ômeni ca sêm al meritelor lor.

Împăratul Constantin spre eternisarea memoriei învingerii lui Maxențiu, carea e o învingere a creștinismului față de păgânism, dispune ridicarea unei biserici pe muntele Golgota, în locul unde a fost Mântuitoriul restignit și cu acêstă întreprindere sê însărcinează mama lui Constantin, împărătesa Elena. Însă împăratul Adrian cam cu 200 de ani mai înainte din ură față de creștini a șters și urma locului unde era Mântuitoriul restignit și l-a profanat prin zidirea unui templu păgân. Spre a afla crucea Domnului templul sê risepese și în decursul săpării sê află trei cruci de mărime egală precum și inscrierea, pe carea a pus o Pilat, după mărturia evangeliștilor, pe crucea lui Christos. Dar fiind inscrierea desfăcută de cruce nu sê șcia, care dintre cele trei e crucea Domnului. Atunci episcopul Ierusalimului, sântul Macarie, le dă sfatul, ca să atingă cu tôte trei crucile pe o femeie muribundă și când s'a atins femeia de crucea adevărată îndată s'a însenătoșat. Prin acêstă minune s-a cunoscut, care este crucea Mântuitoriului și împărătesa Elena s'a aruncat cu fața la pământ, nu înainte lemnului — după cum dice s. Ambrosie — ci înainte regelui mării, care a fost restignit pe acel lemn.

În locul, unde s'a aflat crucea, s'a zidit biserică proiectată de împăratul Constantin și acêstă biserică pörtă numele de biserică sântului mormânt. În acêstă biserică s'a aședat lemnul cel mai mare a crucii, pus în un sicriu de argint, ear lemnul cel mic și inscrierea în biserică numită a sântei cruci zidită în Roma tot de împărătesa Elena. Despre acêstă întâmplare ne istorisese sântul Ambrosie († 397). Ciril din Ierusalim († 386), istoricii Socrat, Sozomen și Teodoret, cari au trăit în veacul al V-lea.

Cam 300 de ani a stat sânta cruce în biserică din Ierusalim, fiind aici obiect de venerațiune al creștinilor. La anul 614 regele Perșilor Cosroes II, purtând resboi în contra împăratului bizantin Eracliu, intră cu armata și pe locul sânt și între multele daune cășunate creștinilor, repesce și vasele sante din biserică sântului mormânt, precum și crucea Domnului, acel paladiu al creștinătății, ducându le în Persia. Patruspreșce ani a rămas crucea Domnului în Persia. La anul 628 atacând împăratul Eracliu pe regele Cosroes, îl învinge și astfel ajunge crucea sântă earăși în posesiunea creștinilor. Eracliu îmbrăcat în haine strălucite domnesci, apropiindu-se conductul de Ierusalim, ie însuși crucea pe umere, dar ajungând la pörta Ierusalimului o putere nevedută îl reține de a intra în Ierusalim. Atunci îl face patriarhul Zacharia atent, că acea putere nevedută nu-l lasă a intra în Ierusalim, pentrucă Mântuitoriul nu în haine strălucite și-a dus crucea pe muntele Golgota, la ce împăratul desbracă vestmântul domnesc, depune corôna și desculț, ridică crucea, ér puterea, carea mai nainte îl reține, nu îl mai opresce a intra în Ierusalim.

Pentru ca întreg poporul, care cu atâta dor aștepta sânta cruce, să o pötă vedea, patriarhul Zacharia a ridicat-o dela un loc înălțat, ér poporul s'a prosternut înaintea ei.

Întru amintirea acestei întâmplări, precum și a celei amintite mai sus, s'a introdus sêrbătorea înălțării s. cruci în 14 Septemvrie. Socotița unor scrietori bisericesci, că acêstă sêrbătore s'a introdus abia în anul 629, o resping alții, aducând unele dovești, din cari sê pöte deduce, că acêstă sêrbătore exista — deși nu în întregă biserică — încă înainte de anul 629 intru amintirea aflării sântei cruci prin împărătesa Elena. Acesti scrietori sustin, că acea sêrbătore nu era universală, ér dela anul 629 s'a introdus ea în întregă biserică ca sêrbătore generală, adaugându-se amintirii aflării sf. cruci și amintirea aducerii ei dela Perși. Ea pörtă numele dela împrejurarea amintită mai sus, că patriarhul Zacharie, pentruca să pötă vedea tötii creștini s. cruce, a înălțat-o în sus pe un loc mai ridicat.

Constantin Cretiu.

Înregistrăm cu durere trista scire, că onorabilul nostru confrate Constantin Cretiu, învățătoriu al școlii noastre confessionale, din Lipova în retragere asesor consistorial, deputat al sinodului eparhial aradan și președinte al comitetului parochial din Lipova după un morb greu și după împărțășirea cu sfintele taine a trecut la cele eterne în seara de 5/17 Septemvre a. c. în etate de 52 ani lăsând în cel mai profund doliu pre neconsolabila sa mamă, pre neconsolabilii săi frați, și pre surorile sale, mai departe comuna noastră bisericescă Lipova, căreia i-a servit cu zel și deplină consciință timp de 33 de ani, precum și în genere sfânta noastră biserică, al cărei fiu și credincios lucrătoriu a fost în întreg decursul vieții sale.

Răposatul a fost un om cu frica lui Dumnezeu, învățătoriu de model și bun și însuflețit cântăreț bisericesc. Răposatul în școlă și afară de școlă era adevărat părinte al elevilor. Dotat de Dumnezeu cu o fire blândă, stăpânia, instrua și educa pre elevii săi cu inima sa adevărat părintescă.

Pentru frumoșele sale calități, răposatul s'a bucurat de o deosebită stimă și iubire înaintea tuturor cari l'au cunoscut. Colegii săi l'au ales în mai multe rânduri de președinte al reuniunii învățătoresci din tractul Lipovei. Comuna noastră bisericescă Lipova l-a ales în toate perioadele de membru al comitetului parochial, ér în periodul din urmă de președinte. A funcționat mai departe ca membru în comitetul de supraveghiere și mai târziu ca membru în direcțiunea institutului de credit „Lipovana“. Notăm mai departe, că dânsul a condus un lung șir de ani eorul bisericesc din Lipova.

Tote aceste funcțiuni le-a indeplinit cu mult zel și deplină consciință. Și precum în viață a fost un zelos și credincios fiu al sfintei noastre biserici: tocma așa și-a adus aminte de sfânta biserică și prin testamentul său, — testând adecă pre seama comunei noastre bisericesci Lipova o viiă reconstruită cu propriile sale mâni, în preț de 1000—1200 fl. v. a.

Rămășițele pământesci ale defunctului s'au depus spre odichnă eternă cu solemnitatea meritată Lunea trecută în 7/19 Septemvre a. c. Servitiul funebru a fost oficiat prin părintele protopresviter Voicu Hamsea, asistat de 4 preoți în ființa de față a rudeniilor, a unui însemnat număr de colegi învățători și a unui public ales și numeros, carele ve-

nise să însoțescă la locul de vecinică odichnă prevredlicul slujitoriu al bisericii și școlii noastre confessionale. La finea servițiului divin părintele protopresviter Voicu Hamsea a ținut o cuvântare funebrală, în carea dete espressiune doliului produs, și espuse frumoșele calități, cu cari a fost împodobit defunctul ca învățătoriu și ca membru în corporațiunile bisericesci.

Depunând o lacrimă de durere pre mormântul defunctului, — rogăm pre Dumnezeu, ca sufletul lui să-l așeze în locașurile dreptilor.

În veci amintirea lui!

D I V E R S E.

Memoriile Impăratesei-Regine Elisabeta.

Ziarul „Conte“ din Paris serie, că Maiestatea Sa Impărateasa-Regină Elisabeta au autor sat pe damele sale de onoare, ca după mórtea ei, să-i publice memoriile. Acestea în mare parte constau din impresiuni de călătorie, și publicarea lor se va și începe în curând.

* *In contra anarhiștilor.* Góna în contra a narchiștilor s'a început cu mare zel. În Fume au fost arestați doi anarhiști foarte periculoși. În Barcelona au fost prinși 10 anarhiști, membrii unei societăți secrete. În Geneva s'a pertractat de curând procesul unui anarhist cu numele Niu-Pablo, care cu ocaziunea unei greve de muncitori, a pușcat, fără a-l nimeri, asupra unui polițist. Tribunalul, sub impresia atentatului căruia i-a cădüt Maiestatea Sa Impărateasa-Regina Elisabeta, pentru a da exemplu aspru pentru ceilalți anarhiști, l'a condamnat la 6 ani închisóre grea.

* *Monumentul lui Gr. Alexandrescu,* ridicat la Tirgoviște, se va inaugura în luna lui Octomvre.

* *Timbre nouë pentru scrisori* se vor pune în circulațiune în scurt timp. Valórea nouëlor timbre va fi semnată în coróne.

* *Furtuni în Spania.* Din Madrid se anunță, că furtunile au omorit șese persoane la Sevilla, au rănit mai mulți ómei, au făcut stricăciuni la număróse edificii și au dërimat 85 case. Numërul victimelor este necunoscut la Cadix în provincia Grenada.

* *Nouă planetă.* S'a descoperit o nouă planetă în sistemul solar. Acéstă planetă e departe de 23 milióne chilometri de pământ și are o orbită, care se deosebesce de celelalte orbite planetare.

* *O nouë metodă de conservarea laptei.* — Inginerul danez Casse a propus o metodă după care se se transporteze vara laptele pe distanțe mari fără ca să se përdă ceva din calitățile lui. Acésta metodă se întrebuințează de cătră societatea de lăptăria daneză dela 1896 încóse avënd un succes perfect. După „Milch-Ztg“ acésta metodă este foarte simplă și constă numai în aceea

că cu ajutorul unei mașini frigorifere se îngheață cam $\frac{1}{5}$ parte din laptele ce trebuie transportat. Un bulgăr de lapte înghețat de vr'o 12 kgr. greutate, se pune într'o cană de 50 litri, peste el se tórna laptele răcit ca de comun și pe urmă vasul se închide hermeticește. Laptele astfel tratat a suportat un transport de 8 zile pe calea ferată din Danemarca la Paris în timpul căldurilor celor mai mari de peste vară și s'a vëndut și întrebuițat la Paris ca lapte prospët.

* *Averea privată a Papei Leo XIII.* — Diarele italiene scriu în privința aceasta următoarele: Nici un papă n'a primit până acuma în timpul pontificatului său atâtea daruri, câte a primit Leo XIII., care însă a și căutat să le păstreze pe toate, pentru ca după moartea sa să formeze un muzeu propriu, care să poarte numele său. Darurile primite de Leo XIII. sunt: 28 tiare bătute cu cele mai prețioase pietri; 319 cruci asemenea prețios ornate, 1200 potire de aur și argint, 81 inele, dintre cari numai cel trimis de Sultanul are o valoare de 500 000 lei. Apoi un diamant primit de la presidentul Transvaalului Krüger, care e prețuit la vr'o 20 milioane lei, 16 pastorale de aur înfrumșetate cu fel de fel de petri scumpe, 884 ostensorii de aur și argint; 7 statue de argint și aur; în fine încă vr'o miă de alte obiecte de artă. Valoarea tuturor acestor obiecte se poate tacsă la vr'o 50 miliona de lei. În ceea ce privește apoi averea ce o are în bani gata actualul pontifice roman depusă în aur la diferite bănci și care a agonisit-o pe seama bisericei, se poate dice, că nu e mai mică, de cum-va nu va fi mai mare de suma de 40 milioane lei adunată de Piu XI.

Nr. 4929/1898.

Esamenul de calificațiune cu candidații la preoție, prescris prin statutul organic și prin regulamentul special, să va ține Luni în **28 Sept. vechiu** a. c. în localitatea îndatinată, cu începere la ora 9 înainte de amezăzi.

Ceea-ce pe această cale să aduce la cunoștință tuturor, pe cari îi privesce.

Arad, 8/20 Septevre 1898.

Consistoriul eparchial gr. or. rom. din Arad.

Nr. 8,898.

Convocare.

Reuniunea învățătorilor gr. or. români din despărțământul protopopiatului Halmagiu își va ține proxima ședință Duminecă la **20 Sept. v.**, (2 Oct. n.) 1898 în școla din comuna **Vatia de jos** pe lângă următoarea Programă:

1. După celebrarea sftai liturgii, va urma chemarea Duhului sfânt.
2. Cuvânt de deschidere presidial.

3. Constatarea membrilor prezenți.
4. Încassarea taxelor pentru reuniunea districtuală.
5. Raportul biroului.
6. Pertractarea rescriptului Nr. 297/898 al biroului central.
7. Presentarea operatelor și alegerea unei comisiuni pentru censurare.
8. Propuneri și interpelări.
9. Staverirea locului adunării viitoare.
10. Încheiere.

Halmagiu, la 31 Aug. v. 1898.

Mihail Vidu, m. p.
președinte.

Convocare.

Adunarea generală a „Reuniunii învățătorilor rom. gr. or. din protopresbiteratul Lipovei este convocată pe **Joi în 17/29 Sept. a. c.**, în comuna **Laleșinț**, la care cu onóre invită pe toți P. T. Domnii membri ai reuniunii și pe amicii și binevoitori școlei. Programul adunării:

Ș e d i n ț a I.

1. Mercuri, în 16/28 Sept. a. c., membrii reuniunii, cari vin cu trenul de 3 ore d. a. de cătră Arad, sunt așteptați de comitetul de primire la gara dela Căpruța, apoi conduși la Laleșinț și încuartați; ér la 7 ore sóra, convenire colegială.

2. Joi la 7 ore a. m. participare în corpore la chemarea Duhului sf. în biserica din Laleșinț.

3. Deschiderea conferinței prin președinte; apoi presentarea rapórtelor comitetului, cassariului și bibliotecarului, și alegerea comisiunii pentru censurarea acestora.

4. La 8 $\frac{1}{2}$ ore a. m. întrunire în școla D-lui învățator St. Mihailoviciu, pentru ascultarea prelegerii practice din Fizică, cu clasele a V și a VI; ér după prelegere conferință didactică, asupra acestei prelegeri.

5. Încassarea taxelor, și înscrierea membrilor noi.

6. La 12 $\frac{1}{2}$ ore d. am., masă comună.

Ș e d i n ț a II.

7. Referada comisiunii asupra rapórtelor de sub N-rul 4, și aducerea de concluse asupra acelor rapórt.

8. Ascultarea disertațiunilor, ce se vor însinua biroului până în 16/28 Sept.

9. Defigerea timpului și locului adunării gen. viitoare.

10. Încheerea adunării generale.

Din șed. comitetului Reuniunii, ținută în Lipova, la 27. Aug. (8 Sept.) 1898.

Voicu Hamsea,
prot. și președinte.

Ioan Lucaciu,
notar.

Concurs.

Pentru două stipendii devenite vacante din fundațiunea **Zacharia Mihoc** se escrie concurs cu termin până la **21 Septembrie** (3 Octombrie) a. c. și pot concurge tinerii gr. or. români, cari studiază la gimnasiul gr. cath. din Beiuș.

Concurenții vor avea produce :

- a) Estras de botoz;
- b) Testimoniu școlastic despre progresul făcut în studii în anul școlastic precedent.
- c) Atestat de serăciă dela antistia comunală și dela oficiul parochial competente.

Recursele sunt a se înainta la acest Consistoriu până la terminul susespus.

Oradea-mare 31 August (21 Septembrie) 1898.

Consistoriul gr. or. român din Oradea-mare.

Iosif Goldiș, m. p.
vicariu episcopesc.

—□—

Pentru îndeplinirea postului de învățator la școala elementară gr. or. din nou înființată în comuna **Világoș**, pe baza ord. Ven. Consistoriu diecesan din Arad dto 13/25 August Nr. 4363/898 se escrie concurs cu termin de alegere pe ziua **26 Octombrie** (7 Noembrie) 1898.

Emolumintele legate cu acest post sunt : a) Salariu anual în bani 300 fl. v. a.; b) Cortel liber cu grădina și cânepișce; c) (8) opt orgii de lemne din cari are se încăldescă și sala de învățământ; d) Pentru curățitul școlii, în cazul când învățătorul va primi pre sine curățitul școlii 35 fl.; e) Paușal de scripturistica personala 3 fl.; érá pentru conferințe 12 fl.

Se observă că decă învățătorul ales va sci instrua, și conduce corul vocal din loc pe note, va primi o remunerațiune anuală de (100) una suta fioreni v. a. érá din contră nu.

Recurenții trebuie se documenteze cvalificațiunea lor amésurat concludului sinodal Nr. 80 ex. 1883 și a § 60 din Regul. pentru învățământ.

Cei cu cvalificațiune mai buna, se vor bucura de preferinția.

Recurenții sunt îndetorați ca recursele lor bine instruate sa le substerna Dlui Protopr. tractual ca inspect. școlar **Georgiu Popovici** în **Világoș** până 23 Octombrie (4 Noembrie) 1898.

Alcșul învățator este îndatorat, când este săptămânar și în cas necesar — se împlinescă cântările bisericesci în strană.

Mai departe recurenții sunt poftiți a se infetiosia în comuna la s. biserică în vr'o Dumineca, ori sərbătóre, mai nainte de ziua alegerii, cu opt zile, pre a-și dovedi desteritatea în cântări și tipic.

Dat din ședința comitetului parochial, ținuta în 23 Aug. (4 Sept.) 1898. Comitetul parochial.

Cu scirea protopp. și inspectorului școala **GEORGIU POPOVICIU** din Șiria.

—□—

Pentru vacanta stațiune învățătorească din **Gil** prin alcșta se escrie concurs cu termin de alegere de **30 zile** dela prima publicare în fôia oficială „Bis. și Școala“. Recurenții în acest restimp sunt poftiți recursele lor provédute cu testimoniu de cvalificațiune, cu atestat că sunt în stare a conduce corul vocal înființat deja a le substerne pe calea oficiului inspect. cerc. din **Buteni (Butyin)** și a se presenta vre-odată în biserică din loc spre a se face cunoscut poporului.

Venitele acestei stățiuni sunt a) în bani gata 200 fl.; b) 18 șinice bucate = 100 fl.; c) 24 metrii lemne

din care se va încălđi și școala = 42 fl.; d) dela înmormântări câte 50 cr. dela cele cu liturgiă 1 fl.; e) Pentru conferință inv. 9 fl.; Scripturistica inv. 3 fl.; g) Curatoratul școlii 3 fl.; h) Pentru curățirea școlii 5 fl.; l) Dreptul de cuinecinale conform legii; m) Grădina de pomărit și n) cuartir bun și grădină întregă.

În conțelegere cu mine : **CONSTANTIN GURBAN, m. p.**
protopresb. inspector de școle.

Comitetul parochial.

—□—

Se escrie concurs pe vacanta stațiune învățătorească din **Prăjesci** cu termin de alegere de **30 zile** dela prima publicare în fôia oficială „Biserica și Școala“ a. c. până-când recurenții se vor presenta vre-odată la biserică din loc și-și vor substerne recursele pe calea oficiului inspectoral din **Buteni (Butyin)**.

Venitele acestei stățiuni sunt : a) în bani gata 150 fl.; b) 8 șinice bucate = 48 fl.; c) 9 jugere pământ = 54 fl.; d) 4 stângini de lemne numai pentru învățătoriu 30 fl. 40 cr.; e) 2 măsurii fasole = 4 fl.; f) venitele cantonale 15 fl.

Prăjesci, la 16 Aug. 1898.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine : **CONSTANTIN GURBAN, ppresb.**
inspect. cerc. de școle.

—□—

În urmarea concludului consistorial din Oradea-mare de dto 9/21 Iuliu a. c. Nr. 749 B. pentru îndeplinirea parochiei de a III-a cl. din comuna **Curățele** protopresbiteratul **Beiușului** se escrie concurs pe lângă următórele venit preoțesci sistemisate și anume : 1) Cvartir cu 3 chilii, câmară, instrumente pentru economie, grajd pentru vite, coteț pentru porci și tôte cele de lipsă la casă, nu alcum îngrădirea curții parochiale și grădină — care după un calcul de mijloc dau un venit de 60 fl.; 2. Din pământul parochial un venit de 40 fl.; 3. Din birul preoțesc 15 cubule 75 fl.; 4. Din 10 zile de plug à 2 fl. și 110 zile cu mâna à 30 cr. un venit de 50 fl.; 5. După calcul a lor 5 ani dela înmormântări mari, mici, boteze eununii, masluri, rugăciuni și altele 64 fl. Darea pentru pământul parochial și venitele preoțesci se va plăti comuna. Liturgii private tôte dau un venit de 14 fl.; 7. Tôtă casa 1 fl. dela 120 case 120 fl. de tot 423 fl.

Doritorii de a ocupa alcșta parochie până la **3/15 Octombrie a. c.** au a-și substerne recursele adresate comitetului parochial la subscrisul protopresbiter — și până la ziua alegerii ce va fi în 4/16 Octombrie, ér cu 8 zile mai nainte a-se presenta la biserică noastră din **Curățele** pentru a-și arăta desteritatea în cele bisericesci.

Dat în **Curățele** la 22 August (3 Sept.) 1898.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine : **ELIA MOGA, m. p.** protopop.

—□—

Pentru deplinirea stațiunilor învățătorești subsemnate se publică concurs cu termin de **30 zile** dela prima publicare.

1. **Rieni-Sudrigiu**, cu salarii de 300 fl. cu tôte emolumintele la olalte computate.

2. **V.-Sohodol**, dotațiunea 300 fl. în bani și cortel în natură.

3. **Câmp-Colest**, salariu 300 fl., cortel liber și venite cantonale.

Petițiunile au a se substerne la subscrisul în **Beiuș**, ajustate cu documintele recerute de Regulamentul în rigóre.

Beiuș, 10 August, 1898.

Pentru comitetele parochiale : **VASILIU PAPP, m. p.** prot.

—□—